سه) دلیل سوم:

۱. مرحوم سید مجاهد می‌نویسد:

«أنه لو لم یصحّ تقلید المیت لما أجمعوا علی النقل عن السّلف و علی وضع الکتب و التالی باطل فالمقدم مثله و أما الملازمة فلأنه لا فائدة فی الأمرین سوی التقلید فقد ظهر أن جواز التقلید مجمع علیه»[۱]

۲. ایشان خود جواب می‌دهد:

«و فیه نظر للمنع من الملازمة فإن فائدة الأمرین غیر منحصرة فیما ذکر بل لهما فائدة عظیمة و هی علی ما ذکره جدی قدس سره و بعض المحققین استفادة طریقة الاجتهاد من تصرفهم فی الحوادث و کیفیة بناء بعضها علی بعض و فهم الفقهاء للأخبار و ترجیحاتهم و معرفة الجرح و التعدیل و التقیة و خلافها و الشّاذ النّادر و الاصطلاحات و معرفة المجمع علیه و المختلف فیه و المشهور و غیر ذلک»[۲]

❖ چهار) دلیل چهارم: روایات خاصه:

الف) «و عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ بَحْرٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی خَلَفٍ قَالَ: کُنْتُ مَرِیضاً فَدَخَلَ عَلَیَّ أَبُو جَعْفَرٍ ع- یَعُودُنِی عِنْدَ مَرَضِی فَإِذَا عِنْدَ رَأْسِی کِتَابُ یَوْمٍ وَ لَیْلَةٍ- فَجَعَلَ یَتَصَفَّحُهُ وَرَقَةً وَرَقَةً حَتَّی أَتَی عَلَیْهِ مِنْ أَوَّلِهِ إِلَی آخِرِهِ وَ جَعَلَ یَقُولُ رَحِمَ اللَّهُ یُونُسَ رَحِمَ اللَّهُ یُونُسَ رَحِمَ اللَّهُ یُونُسَ.»[۳]

ب) «وَ عَنْ سَعِیدِ بْنِ جَنَاحٍ الْکَشِّیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْوَرَّاقِ عَنْ بُورَقِ الْبُوشْجَانِیِّ وَ ذَکَرَ أَنَّهُ مِنْ أَصْحَابِنَا مَعْرُوفٌ بِالصِّدْقِ وَ الصَّلَاحِ وَ الْوَرَعِ وَ الْخَیْرِ قَالَ: خَرَجْتُ إِلَی سُرَّ مَنْ رَأَی وَ مَعِی کِتَابُ یَوْمٍ وَ لَیْلَةٍ- فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی مُحَمَّدٍ ع وَ أَرَیْتُهُ ذَلِکَ الْکِتَابَ وَ قُلْتُ لَهُ إِنْ رَأَیْتَ أَنْ تَنْظُرَ فِیهِ وَ تَصَفَّحَهُ وَرَقَةً وَرَقَةً فَقَالَ هَذَا صَحِیحٌ یَنْبَغِی أَنْ تَعْمَلَ بِهِ.»[۴]

---

[۱]. مفاتیح الاصول، ص۶۲۲

[۲]. همان

[۳]. وسائل الشیعه، ج۲۷، ص۱۰۰، ح۳۳۳۱۹

[۴]. همان، ح۳۳۳۲۱

ج) «وَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ حَمَّادِ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ أُسَیْدٍ الْهَرَوِیِّ عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْقَاسِمِ الْجَعْفَرِیِّ قَالَ: أَدْخَلْتُ کِتَابَ یَوْمٍ وَ لَیْلَةٍ- الَّذِی أَلَّفَهُ یُونُسُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ- عَلَی أَبِی الْحَسَنِ الْعَسْکَرِیِّ ع فَنَظَرَ فِیهِ وَ تَصَفَّحَهُ کُلَّهُ ثُمَّ قَالَ هَذَا دِینِی وَ دِینُ آبَائِی (کُلُّهُ) وَ هُوَ الْحَقُّ کُلُّهُ.»[1]

۱. مرحوم سید مجاهد در شرح این استدلال به نقل از فاضل تونی صاحب وافیه می‌نویسد:

«و منها ما أشار إلیه فی الوافیة من خبر أحمد بن أبی خلف قال کنت مریضا فدخل علی أبو جعفر علیه السلام یعودنی فی مرضی فإذا عند رأسی کتاب یوم و لیلة فجعل یتصفحه ورقة ورقة حتی أتی علیه من أوّله إلی آخره و جعل یقول رحم الله یونس رحم الله یونس قال فی الوافیة و الظاهر أن الکتاب کان کتاب الفتوی فحصل تقریر الإمام علیه السلام علی تقلید یونس بعد موته ثم قال و أیضا روی بسنده عن داود بن القاسم أن أبا جعفر الجعفری قال أدخلت کتاب یوم و لیلة الذی ألّفه یونس بن عبد الرحمن علی أبی الحسن العسکری علیه السلام فنظر فیه و تصفحه کله ثم قال هذا دینی و دین آبائی و هو الحق کلّه فلو لم یجز العمل بقول المیّت لا یلزم العمل به قبل عرضه علیه ثم قال و أیضا ابن بابویه صرّح بجواز العمل بما فیمن لا یحضره الفقیه مع أنه کثیرا ما ینقل فتاوی أبیه و هو صریح فی تجویزه العمل بفتاوی أبیه بعد موته و إنکاره مکابرة انتهی»[2]

۲. به نظر می‌رسد اگر بتوان احراز کرد که این کتاب‌ها، مشتمل بر فتاوی اصحاب بوده است، استدلال به روایات کامل است.

۳. اما یمکن ان یقال: در این موارد به طور خاص، حضرت این فتاوی را صحیح و درست دانسته اند و لذا ارجاع به آنها را کامل دانسته اند. و لذا ابتدا آنها را به دقت بررسی کرده اند و بعد رجوع را مجاز دانسته‌اند.
و به عبارت دیگر حضرت به صرف اینکه این کتاب‌ها مشتمل بر فتاوی اموات بوده است، رجوع را تجویز نکرده‌اند، بلکه چون این فتاوی را صحیح دانسته‌اند، چنین کرده‌اند.

❖ پنج) دلیل پنجم: انسداد

مرحوم شیخ انصاری در تشریح این دلیل می‌نویسد:

[1]. همان، ح ۳۳۳۲۰

[2]. مفاتیح الاصول، ص۶۲۳

«ان عمدة أدلة التقليد دليل الانسداد حيث ان باب العلم بالواقع مسند و ليس للمقلد أقرب إلى الواقع أمارة أقرب من قول المجتهد و من المعلوم ان لا فرق فی القرب إلى الواقع بين الحی و الميت و لا فرق فی مقتضاها بين قول الحی و الميت.»[1]

ما می‌گوییم:

۱. مرحوم شیخ در ادامه می‌نویسد که برخی خواسته اند اشکال کنند که دلیل انسداد قدر متیقن که رجوع به حی است را ثابت می‌کند و خود پاسخ می‌دهد که:

«لا إهمال و لا إجمال فی حكم العقل حتی يؤخذ المتيقن و يترک المشكوک»[2]

۲. اما مرحوم شیخ خود به دلیل انسداد پاسخ می‌دهد:

«انه لا يجزی فيما إذا لم يكن لمكانته طريق خاص منصوص من الشارع، و التقليد طريق خاص ورد التعبد به بالإجماع، و سيرة المسلمين، و الاخبار المتواترة الدالة على جواز الإفتاء و الاستفتاء فی الجملة و حينئذ فلما لم يعلم ان الطريق الخاصّ تقليد المجتهد مطلقا أو خصوص الحی وجب الأخذ بالمتيقن و هو الحی.»[3]

۳. البته این اشکال بر دلیل انسداد وارد نیست چرا که فرض مدعی آن است که اصل تقلید با دلیل انسداد ثابت شده است.

۴. ما سابقاً دلیل انسداد را برای اثبات جواز تقلید کامل ندانستیم.

---

[1] . مجموعه رسائل فقهية و اصولية، ص۶۰

[2] . همان، ص۶۱

[3] . همان